

Najaarspeiling I&O Research (oktober 2023)

Ondernemerspeiling

Periodieke peiling onder ondernemers uit het Ondernemerspanel van I&O Research

Colofon

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2023/199

Datum

November 2023

Opdrachtgever

Dit onderzoek kwam tot stand op eigen initiatief van I&O Research

Auteur

Daphne Martens
Sara Kellij

Copyright

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

<u>Samenvatting</u>	<u>4</u>
<u>Onderzoeksverantwoording</u>	<u>7</u>
<u>1. Stand en perspectief van de economie</u>	<u>8</u>
<u>2. Verwachtingen en uitdagingen organisaties</u>	<u>11</u>
<u>3. Tweede Kamerverkiezingen</u>	<u>17</u>
<u>4. Vertrouwen in de overheid</u>	<u>23</u>
<u>5. Overheidsfinanciën</u>	<u>26</u>

Samenvatting (1/3)

Stand en perspectief van de economie

In het I&O Ondernemerspanel is net als in eerdere peilingen een aantal vragen gesteld over de stand van en perspectief op de economie. De uitkomsten van oktober 2023 geven een vergelijkbaar beeld met de andere peilingen in 2023 (februari en mei). Vergeleken met een jaar geleden (oktober 2022) zijn ondernemers optimistischer over de Nederlandse economie. Vier van de tien ondernemers geven aan dat het (zeer) goed gaat met de Nederlandse economie, een zesde vindt dat het (zeer) slecht gaat op dit moment. Een zesde van de ondernemers denkt dat de economie zal verbeteren de komende twaalf maanden, terwijl een op de vier denkt dat de economie juist zal verslechteren.

Verwachtingen en uitdagingen organisaties

Een kwart van de ondernemers verwacht dat de omzet en de winst van zijn of haar onderneming zal stijgen. Een vijfde denkt dat de omzet zal dalen, een derde denkt dat de winst zal dalen. Inflatie wordt als grootste uitdaging op dit moment gezien. Een tiende van de ondernemers maakt zich (zeer) veel zorgen om de toekomst van het bedrijf. Dat is gelijk aan het percentage van andere peilingen in 2023 (mei en februari), maar minder dan een jaar geleden (oktober 2022).

Samenvatting (2/3)

Tweede Kamerverkiezingen

Een groot deel van de ondernemers (85%) is zeker van plan te gaan stemmen bij de aankomende Tweede Kamerverkiezingen. Een kwart weet nog niet op welke partij hij/zij gaat stemmen (25%).

De drie meest gekozen partijen zijn Groenlinks-PvdA (15%), VVD (13%) en Nieuw Sociaal Contract (11%). Wel zijn er verschillen zichtbaar tussen kleinere en grotere ondernemers. Ondernemers met 0 t/m 1 medewerker geven vaker aan op GroenLinks-PvdA te gaan stemmen dan grotere ondernemers, terwijl ondernemers met 5 of meer medewerkers vaker op VVD (23%) gaan stemmen dan kleinere ondernemers. Van de ondernemers die nog niet weten op welke partij ze gaan stemmen, denkt 37 procent dat Nieuw Sociaal Contract in aanmerking kan komen voor zijn/haar stem.

Voor de meerderheid van de ondernemers zijn de standpunten/het partijprogramma (69%) en de ideologie van de partij (51%) belangrijk. Belangrijke thema's tijdens deze verkiezingen zijn de woningmarkt (genoemd door 37%) en klimaatverandering (genoemd door 36%). Wel zijn er verschillen tussen grootteklassen zichtbaar. Ondernemers met 0 t/m 1 medewerker vinden klimaatverandering het belangrijkste thema, terwijl ondernemers met 2 t/m 4 en meer dan 5 medewerkers de woningmarkt het belangrijkste thema vinden. Bij ondernemers met 5 of meer medewerkers wordt de woningmarkt op de voet gevolgd door economie en overheidsfinanciën. Ook vinden ondernemers het belangrijk dat er een andere vorm van inkomensondersteuning moet komen in de plaats voor het toeslagensysteem (80% (helemaal) mee eens) en dat er meer geïnvesteerd moet worden in regio's buiten de Randstad (78% (helemaal) mee eens).

Samenvatting (3/3)

Vertrouwen in de overheid

Van de voorgelegde instanties of personen hebben ondernemers het meeste vertrouwen in gemeenten. Van de ondernemers heeft de helft (53%) heel veel of tamelijk veel vertrouwen in hun gemeente. Politieke partijen kunnen op minder vertrouwen rekenen, een vijfde (20%) heeft heel veel of tamelijk veel vertrouwen in politieke partijen en driekwart heeft niet zoveel of helemaal geen vertrouwen in politieke partijen (77%). Gemiddeld geven ondernemers de werking van de democratie een 6,0. Een derde van de ondernemers (31%) geeft de werking van de democratie lager dan een zes.

Overheidsfinanciën

Vier op de tien ondernemers vinden dat het volgende kabinet moet investeren (39%). Drie op de tien vinden juist dat het volgende kabinet moet bezuinigen (29%). Een kwart (27%) zegt dat het kabinet iets tussen bezuinigen en investeren in moet doen.

Ondernemers vinden het vooral belangrijk dat er wordt geïnvesteerd in klimaat/duurzaamheid (34%) en woningbouw (33%). Wel zijn er verschillen tussen ondernemers: ondernemers met 0 t/m 1 medewerker geven vaker dan grotere ondernemers aan armoedebestrijding/sociale zekerheid een belangrijk thema te vinden om in te investeren. Ondernemers met twee of meer medewerker geven vaker aan dan kleinere ondernemers dat er geïnvesteerd moet worden in veiligheid/politie. Om op te bezuinigen worden de volgende thema's vaak genoemd: ontwikkelingssamenwerking/hulp aan hulpbehoevenden elders (38%), snelwegen (32%) en kunst en cultuur (28%).

Onderzoeksverantwoording

Om in te spelen op de groeiende behoefte aan onderzoek onder ondernemers heeft I&O Research een ondernemerspanel opgebouwd. Dit is een grotendeels via steekproefonderzoek geworven panel van ondernemers in Nederland. Het panel vormt een goede afspiegeling van de landelijke populatie bedrijfsvestigingen op basis van sector en bedrijfsomvang. I&O Research brengt de wensen en ervaringen van ondernemers in beeld. De eerste meting is uitgezet in mei 2021 en vanaf toen vinden er periodiek peilingen plaats, waarvan deze peiling de achtste is.

METHODE

Online vragenlijst uitgezet in het I&O Ondernemerspanel

VELDWERKPERIODE

Het veldwerk vond plaats van 10 t/m 19 oktober 2023

DOELGROEP

Ondernemers die lid zijn van het I&O Ondernemerspanel (4.855 leden)

RESPONS

In totaal vulden 1.483 ondernemers de vragenlijst in (responspercentage 30,5%)

WEGING

De onderzoeksresultaten zijn gewogen naar het aantal werkzame personen en de bedrijfssector. Hiermee corrigeren we eventuele onder- en oververtegenwoordiging van bepaalde groepen en daarmee zijn de resultaten representatief voor alle ondernemers in Nederland voor de aspecten sector en grootteklasse.

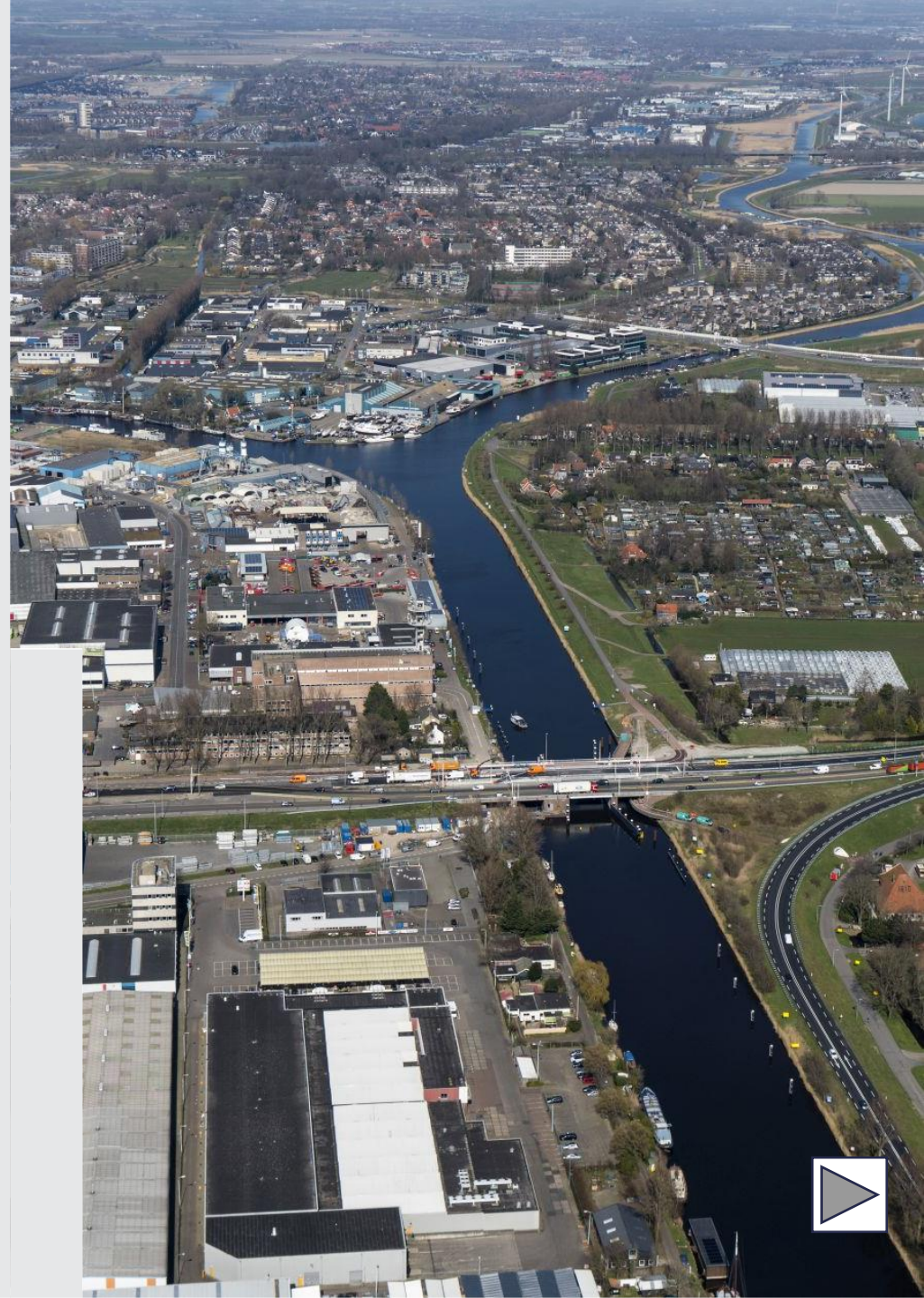
Hoofdstuk

1

Stand en perspectief van de economie

Het perspectief van ondernemers op de Nederlandse economie.

[Terug naar inhoudsopgave](#)

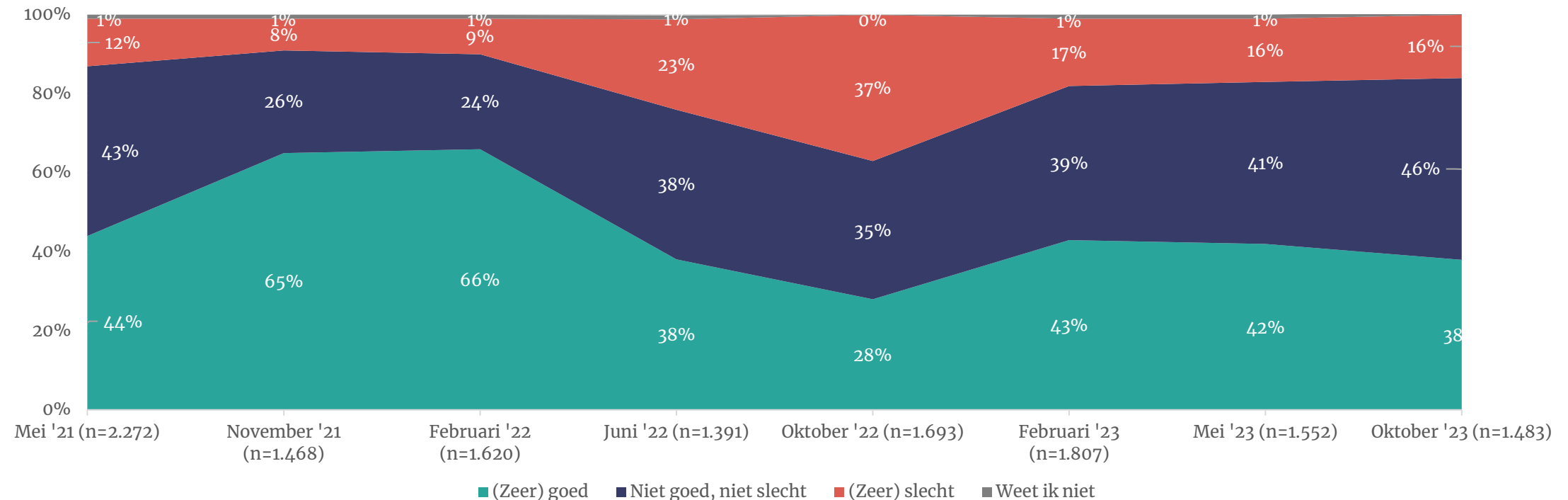

Perceptie op staat van de economie blijft ongeveer gelijk

Ondernemers is gevraagd hoe volgens hen de Nederlandse economie er momenteel voor staat (Nederlandse economie: economische ontwikkeling (groei of krimp) en de werkgelegenheid).

De uitkomsten van oktober 2023 geven een vergelijkbaar beeld met februari en mei 2023. Vergeleken met een jaar geleden (oktober 2022) zijn ondernemers optimistischer over de Nederlandse economie. Vier op de tien ondernemers (38%) geeft aan dat het (zeer) goed gaat met de Nederlandse economie, een zesde (16%) vindt dat het (zeer) slecht gaat op dit moment. In oktober 2022 was dit nog een op de vier (37%).

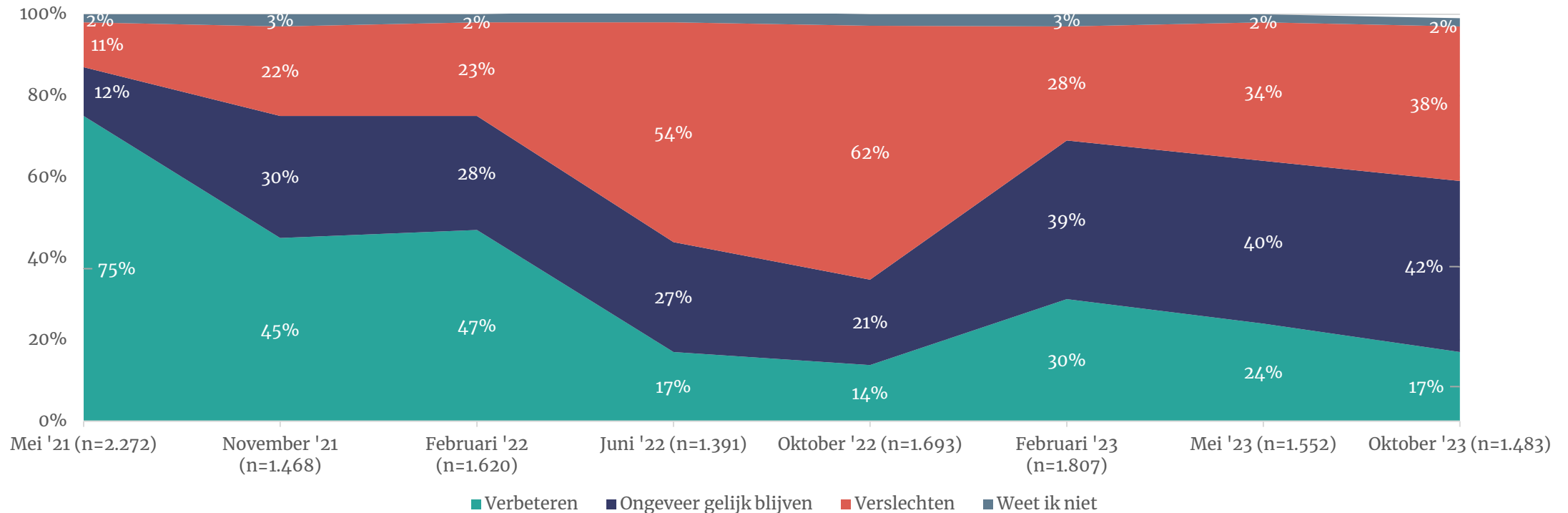
Hoe staat de Nederlandse economie er volgens u momenteel voor? (n=1.483)

Ondernemers verdeeld over ontwikkeling economie

Ondernemers zijn verdeeld over de ontwikkeling van de economie, een zesde van de ondernemers (17%) denkt dat de economie zal verbeteren, terwijl een op de vier ondernemers (38%) denkt dat de economie juist zal verslechteren. Vier op de tien (42%) denkt dat het ongeveer gelijk blijft. Vergelijken met een jaar geleden (oktober 2022) denken ondernemers minder vaak dat de economie gaat verslechteren (oktober 2022: 62%). Ook hadden destijds minder ondernemers de verwachting dat de economie ongeveer gelijk zou blijven (oktober 2022: 21%).

Hoe verwacht u dat de Nederlandse economie zich in de komende 12 maanden gaat ontwikkelen? (n=1.483)

2

Verwachtingen en uitdagingen organisaties

De grootste uitdaging(en) en de toekomst van de onderneming/organisatie.

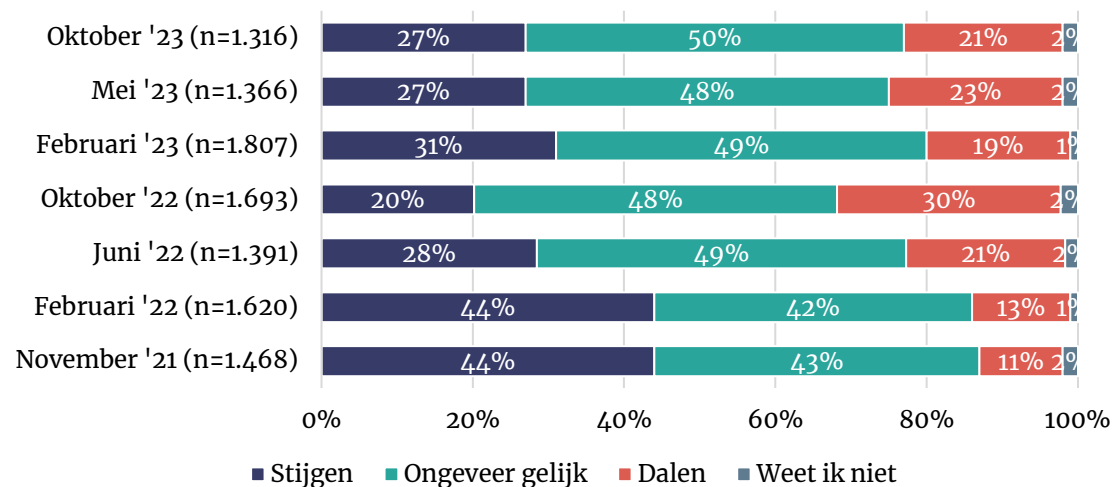
[Terug naar inhoudsopgave](#)

Helft ondernemers denkt dat omzet ongeveer gelijk blijft

Een kwart van de ondernemers (27%) verwacht dat de omzet van zijn of haar onderneming zal stijgen, terwijl een op de vijf denkt dat dit zal dalen (21%). De helft (50%) denkt dat de omzet ongeveer gelijk blijft. Ondernemers met vijf of meer medewerkers in dienst verwachten vaker dat hun omzet zal stijgen (36%) dan ondernemers met nul of één medewerker (24%).

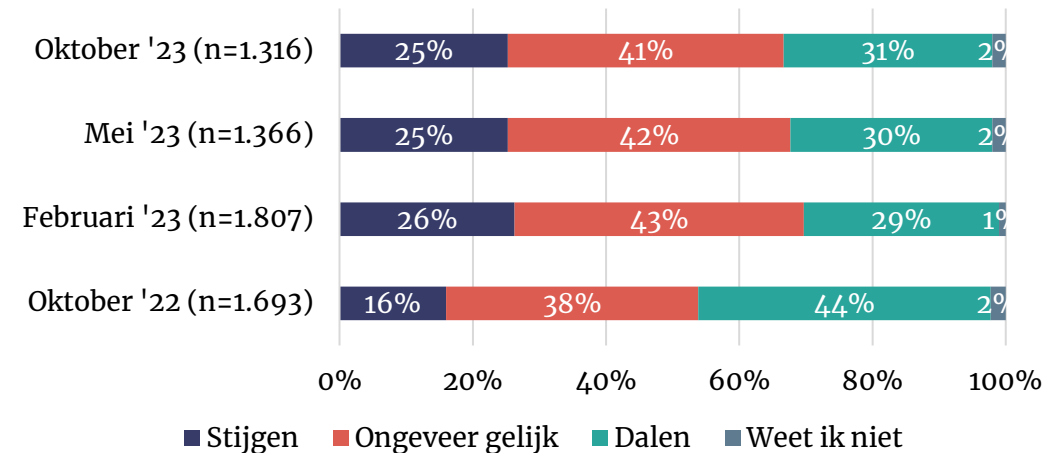
Wat zijn de verwachtingen van uw organisatie over uw omzet voor de komende 12 maanden, in vergelijking met de vorige 12 maanden? Mijn omzet zal... (n=1.316)

Verdeeldheid over verwachte omzet

Een kwart van de ondernemers (25%) denkt dat de winst van zijn of haar onderneming zal stijgen, terwijl drie op de tien (31%) denken dat de winst zal dalen. Vier op de tien (41%) denken dat de winst ongeveer gelijk blijft. Ondernemers met nul of één medewerker in dienst denken vaker dat de winst ongeveer gelijk zal blijven (45%) dan ondernemers met 2 t/m 4 medewerkers (35%) of 5 of meer medewerkers (31%).

Wat zijn de verwachtingen van uw organisatie over uw winst voor de komende 12 maanden, in vergelijking met de vorige 12 maanden? Mijn winst zal... (n=1.316)

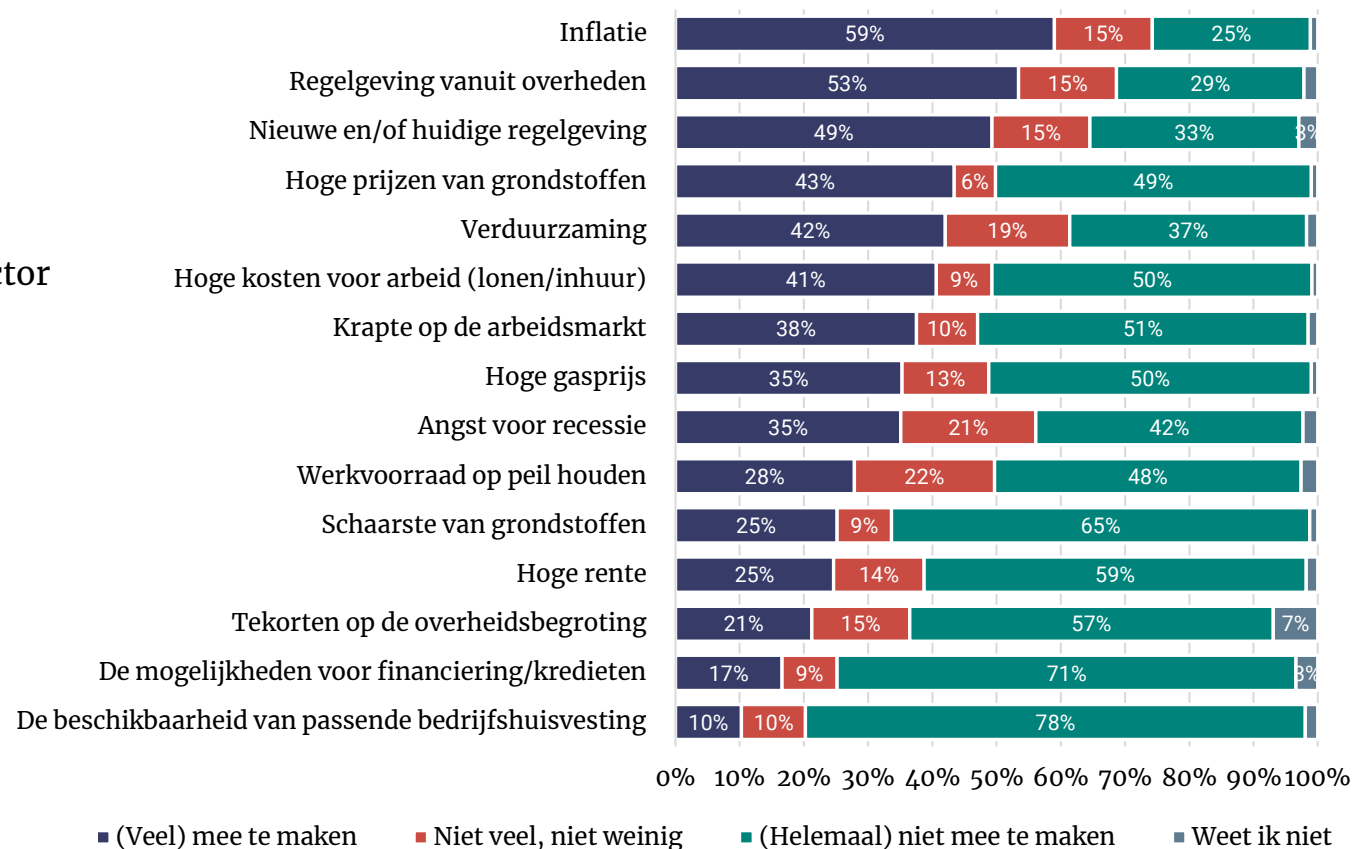

Inflatie grootste uitdaging

De grootste uitdaging van ondernemers is inflatie, de meerderheid (59%) van de ondernemers heeft hiermee te maken. Inflatie wordt als uitdaging gevolgd door regelgeving, de hoge prijzen van grondstoffen en verduurzaming. De beschikbaarheid van passende huisvesting en de mogelijkheden voor financiering/kredieten worden het minste genoemd als uitdaging door ondernemers.

Regelgeving is een uitdaging waar ondernemers in de sector landbouw/visserij relatief veel mee te maken hebben vergeleken met ondernemers in andere sectoren.

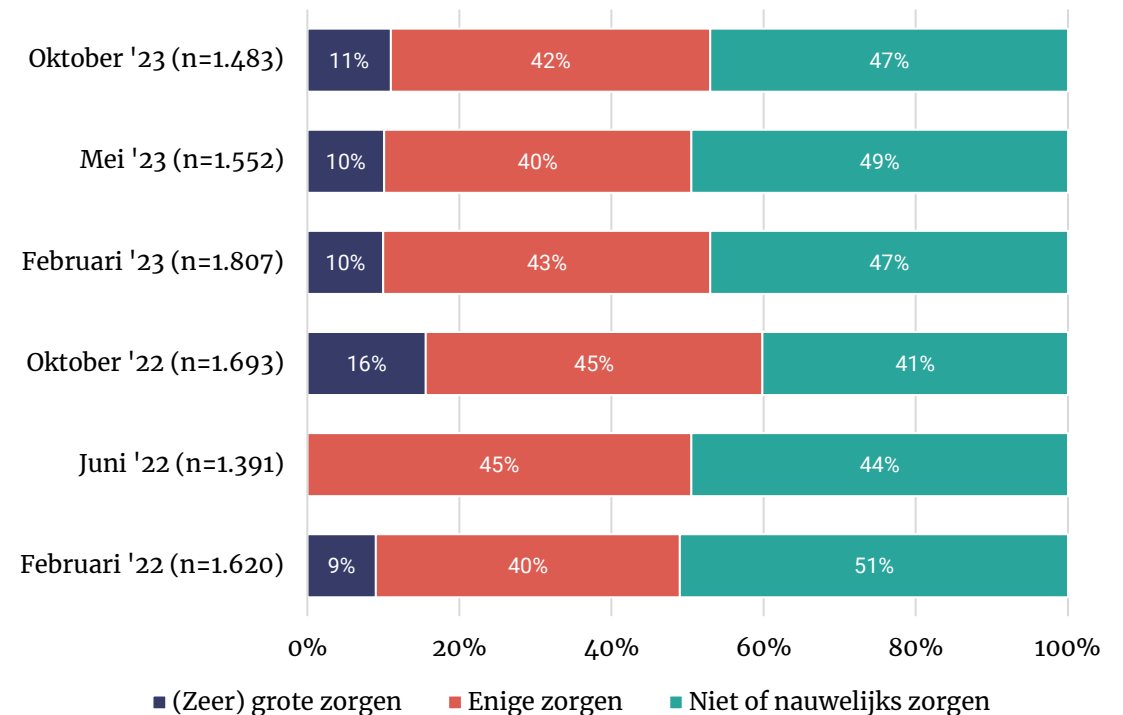
In welke mate heeft uw onderneming/organisatie te maken met de volgende uitdagingen? (n=1.483)

Helft maakt zich niet of nauwelijks zorgen over toekomst

Een tiende van de ondernemers maakt zich (zeer) grote zorgen over de toekomst van hun onderneming of organisatie (11%). Een op de vier (42%) maakt zich enige zorgen. Bijna de helft (47%) maakt zich niet of nauwelijks zorgen. Ondernemers met nul of één medewerker maken zich minder zorgen dan ondernemers met twee of meer medewerkers.

Als u kijkt naar de volgende 12 maanden, in hoeverre maakt u zich dan zorgen over de toekomst van uw onderneming/organisatie? (n=1.483)

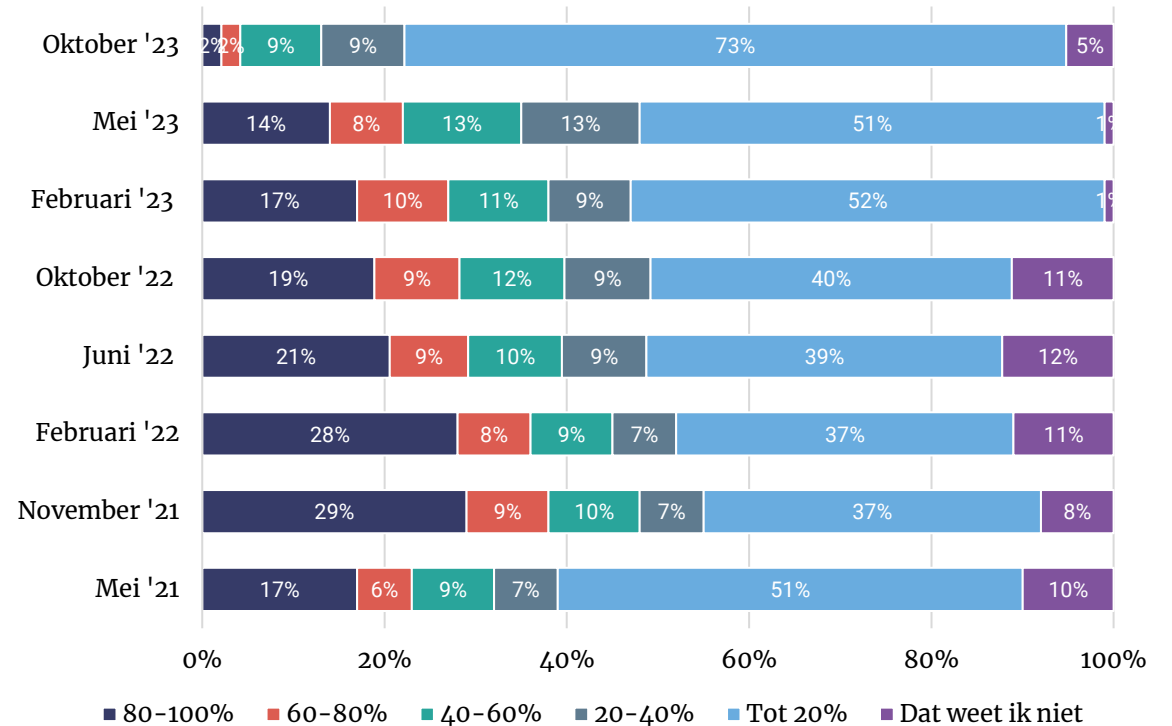

Minder medewerkers werken vanuit huis

De meerderheid van de ondernemers (73%) heeft werknemers die 0–20% van de gewerkte uren thuiswerken. Een tiende geeft aan dat dit 20–40% of 40–60% van de uren is (beide 9%). De overige vier procent hebben werknemers die tussen de 60% en 80% van de gewerkte uren thuiswerken. Ondernemers zonder werknemers zijn niet meegenomen in de figuur.

Vergeleken met eerdere metingen is er een verschil in het aantal medewerkers dat thuiswerkt. Het aandeel medewerkers dat 60–100% van de gewerkte uren thuiswerkt is kleiner geworden, terwijl het percentage medewerkers dat tot 20% van de gewerkte uren thuiswerkt, is gestegen. Werknemers zijn dus vergeleken met vorige metingen minder thuis gaan werken.

Welk deel van de gewerkte uren in een gemiddelde week werken uw medewerkers momenteel vanuit huis? (n=383)

Hoofdstuk

3 Tweede Kamerverkiezingen

Stemgedrag en belangrijke onderwerpen bij
verkiezingen volgens ondernemers

[Terug naar inhoudsopgave](#)

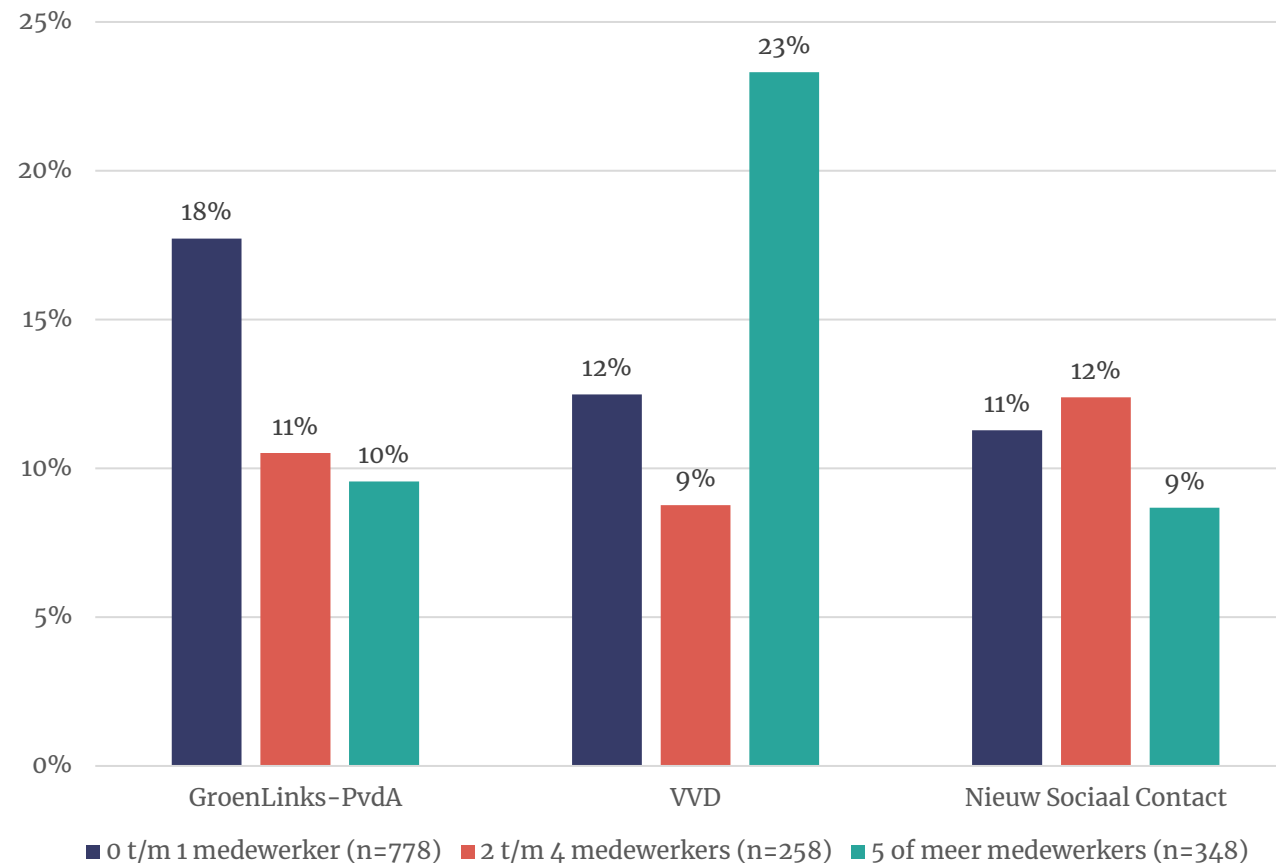
Verschillen in stemgedrag tussen ondernemers

Een groot deel van de ondernemers (85%) is zeker van plan te gaan stemmen bij de aankomende Tweede Kamerverkiezingen in november 2023. Een kwart van de ondernemers die gaat stemmen geeft aan (nog) niet te weten op welke partij hij of zij gaat stemmen tijdens de Tweede Kamerverkiezingen (25%).

In totaal zijn de drie meest gekozen partijen PvdA/GroenLinks (15%), VVD (13%) en Nieuw Sociaal Contact (11%). Ondernemers in de landbouw/visserij sector geven vaker dan andere sectoren aan op de BoerBurgerBeweging te gaan stemmen (45%).

Ondernemers met vijf of meer medewerkers geven vaker aan op VVD te gaan stemmen (23%) dan ondernemers met minder dan vijf werknemers, terwijl ondernemers met één werknemer of minder vaker aan geven op GroenLinks-PvdA te gaan stemmen (18%) dan ondernemers met meer dan één werknemer. Bij NSC zijn weinig verschillen tussen grootteklassen te zien.

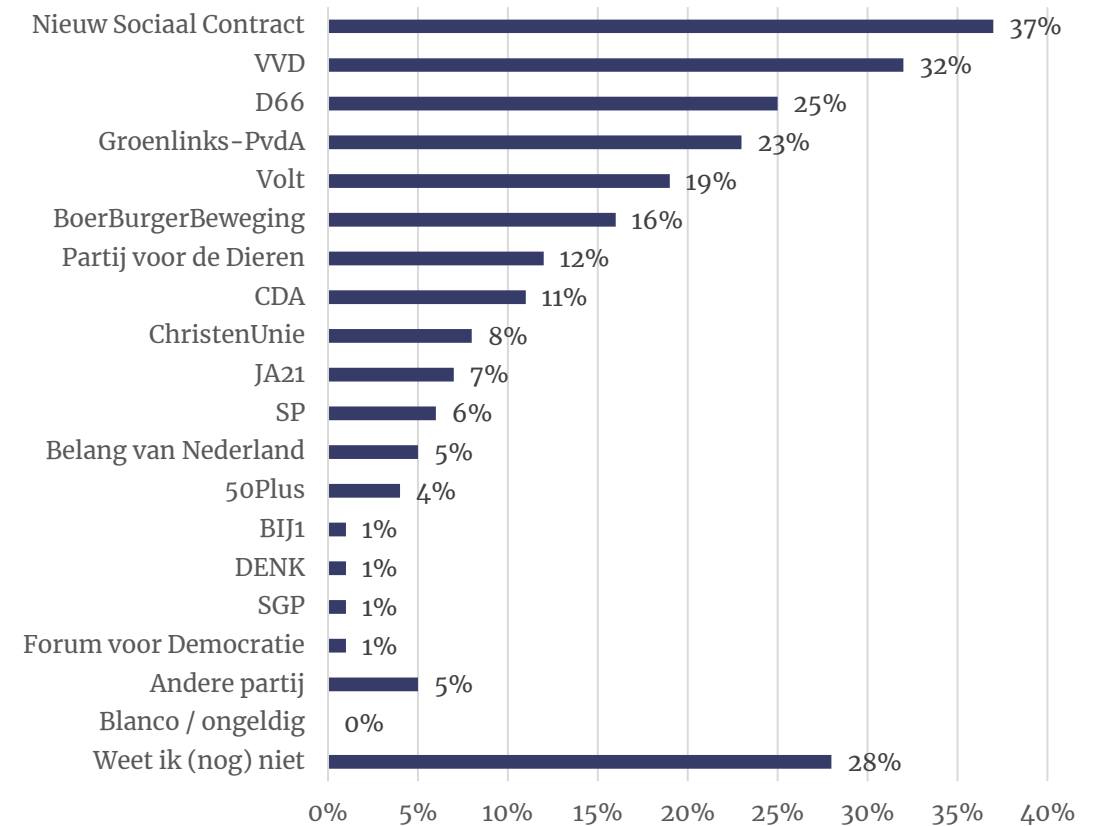
Verschil in partijkeuze tussen ondernemers op basis van grootteklassen

Zwevende kiezers denken aan NSC of VVD

Van de ondernemers die nog niet weten of en op welke partij ze gaan stemmen, denkt 37 procent dat Nieuw Sociaal Contact in aanmerking kan komen voor zijn of haar stem. Een derde denkt aan VVD (32%) en een kwart aan D66 (25%) of GroenLinks-PvdA (23%). Een op de drie weet het (echt) nog niet (28%).

Als u zou stemmen, welke partij of partijen zouden voor u in aanmerking komen? (n=390)

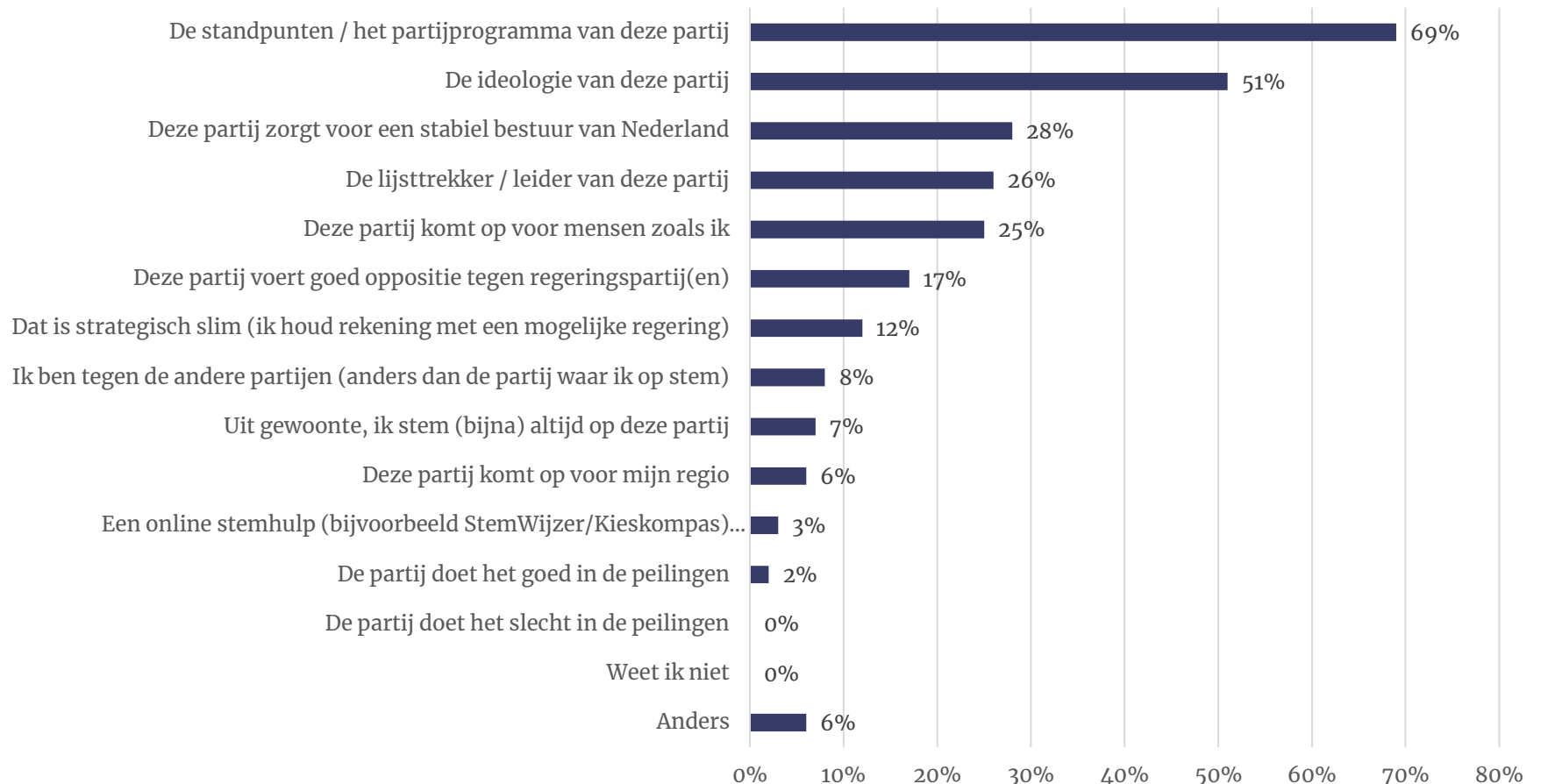

Standpunten/partijprogramma meest belangrijk in keuze

De meerderheid van de ondernemers vindt de standpunten/het partijprogramma (69%) en de ideologie (51%) van de partij waar hij of zij op stemt belangrijk.

Ondernemers in de sector landbouw/visserij geven vaker aan dat de reden waarom ze op een bepaalde partij gaan stemmen gebaseerd is op dat deze partij opkomt voor de regio (32%) en mensen zoals hij of zij (64%).

Wat zijn de belangrijkste reden(en) om op uw gekozen partij te stemmen? (n=983)

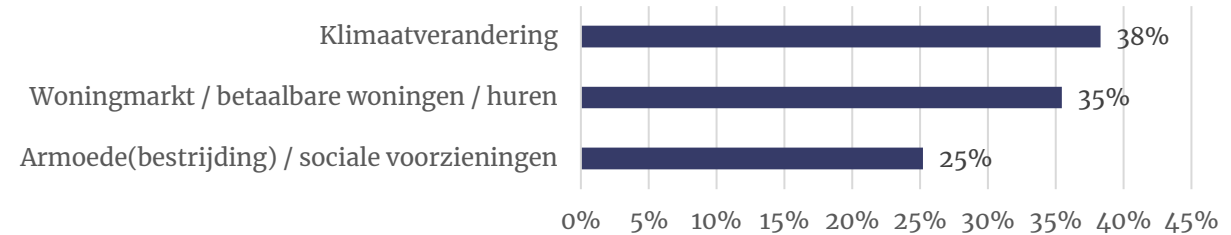
Belangrijke thema's verschillen tussen grotere en kleinere ondernemers

Een kwart van de ondernemers volgt het nieuws over de verkiezingen op de voet (26%), zes op de tien volgen het in grote lijnen (60%) en een op de tien volgt het (bijna) niet (13%).

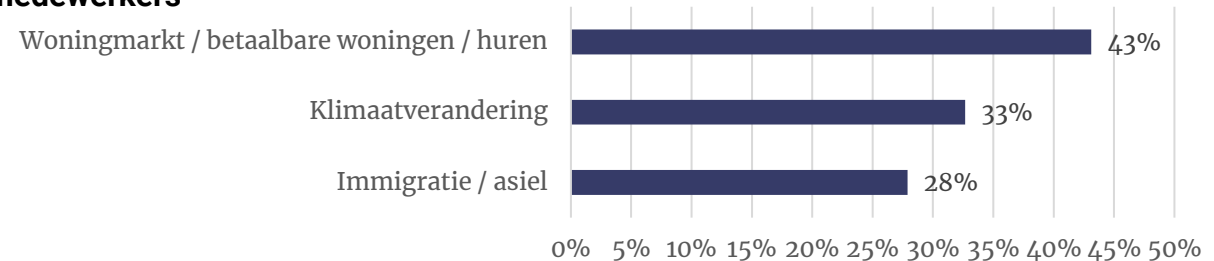
In totaal vinden de ondernemers de woningmarkt (37%) en klimaatverandering (36%) de belangrijkste thema's van deze verkiezingen. Een kwart geeft ook aan immigratie en asiel, economie en overheidsfinanciën, gezondheidszorg en armoede(bestrijding) belangrijk te vinden.

De top drie van belangrijkste thema's bij aanstaande verkiezingen verschilt tussen grootteklassen. Ondernemers met minder dan één medewerker vinden klimaatverandering (38%) het belangrijkste thema. Ondernemers met twee t/m vier medewerkers en meer dan vijf medewerkers geven aan de woningmarkt (resp. 43% en 35%) het belangrijkste thema te vinden. Bij ondernemers met vijf of meer medewerkers wordt de woningmarkt op de voet gevolgd door economie en overheidsfinanciën.

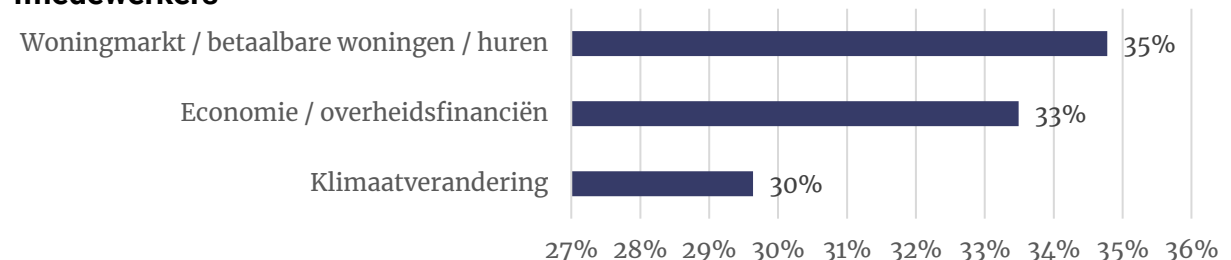
Drie belangrijkste thema's bij de aanstaande verkiezingen onder ondernemers met 0 t/m 1 medewerker

Drie belangrijkste thema's bij de aanstaande verkiezingen onder ondernemers met 2 t/m 4 medewerkers

Drie belangrijkste thema's bij de aanstaande verkiezingen onder ondernemers met meer dan 5 medewerkers

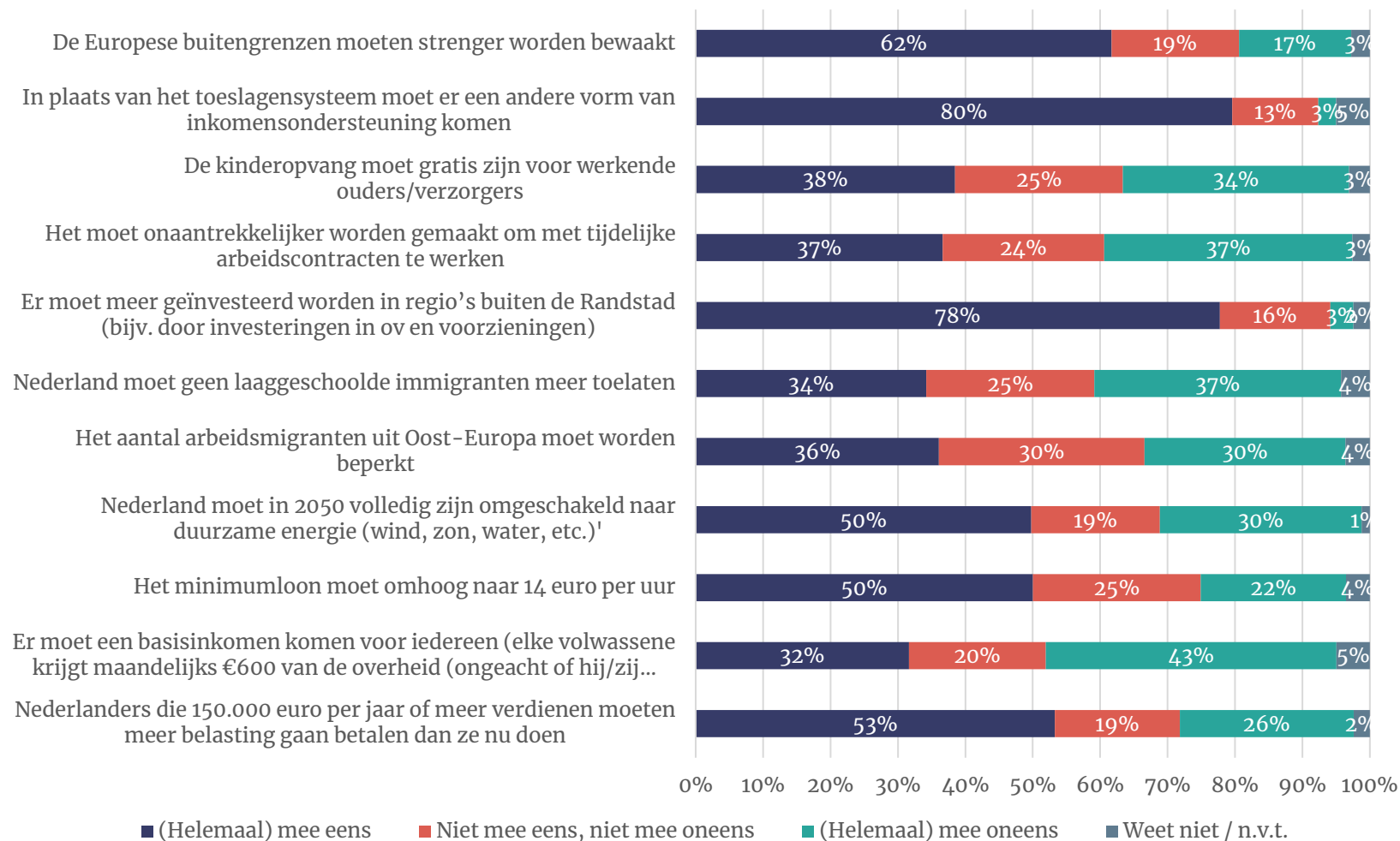
Andere vorm van inkomensondersteuning en meer investeringen buiten de Randstad

Acht op de tien ondernemers vinden dat er een andere vorm van inkomensondersteuning moet komen in plaats van het toeslagensysteem (80%) en dat er meer geïnvesteerd moet worden in regio's buiten de Randstad (78%).

Daarnaast is de meerderheid het eens met dat de Europese buitengrenzen strenger bewaakt moeten worden (62%), Nederland in 2050 volledig moet zijn omgeschakeld naar duurzame energie (50%), het minimumloon omhoog moet naar 14 euro per uur (50%) en dat Nederlanders die 150.000 euro per jaar of meer verdienen meer belasting moeten gaan betalen (53%).

Vier op de tien zijn het ermee oneens dat er een basisinkomen moet komen voor iedereen (43%).

Stellingen over kwesties die bij de verkiezingen kunnen gaan spelen (n=1.483)

Ondernemerspeiling

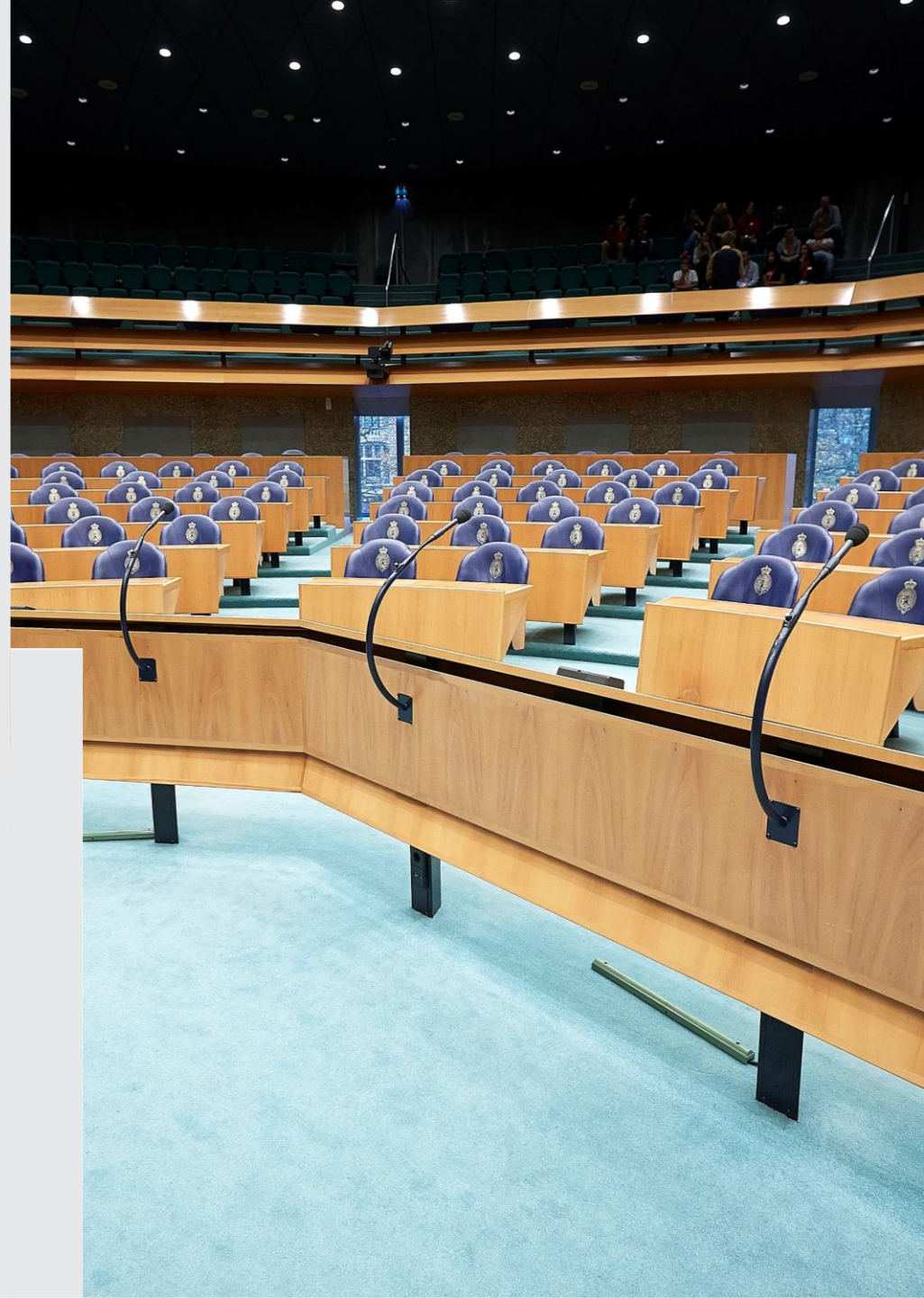
4

Vertrouwen in de overheid

In hoeverre hebben ondernemers vertrouwen in de overheid en de democratie in Nederland?

[Terug naar inhoudsopgave](#)

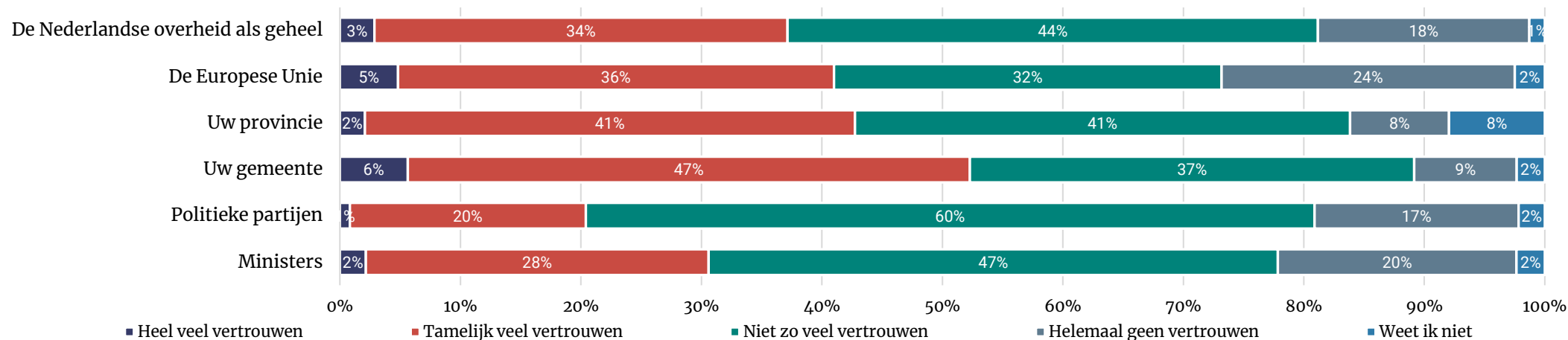
Meeste vertrouwen in gemeente, minste in politieke partijen

Van de voorgelegde instanties of personen hebben ondernemers het meeste vertrouwen in gemeenten. De helft (53%) zegt heel veel of tamelijk veel vertrouwen te hebben in hun gemeente.

Ondernemers hebben het minste vertrouwen in politieke partijen. Zes op de tien zegt niet zoveel vertrouwen te hebben en zeventien procent zegt helemaal geen vertrouwen te hebben in politieke partijen.

Ondernemers die vinden dat de economie er slecht voor staat hebben vaker minder vertrouwen in de overheid. Ondernemers die vinden dat de economie er goed voor staat hebben juist meer vertrouwen in de overheid.

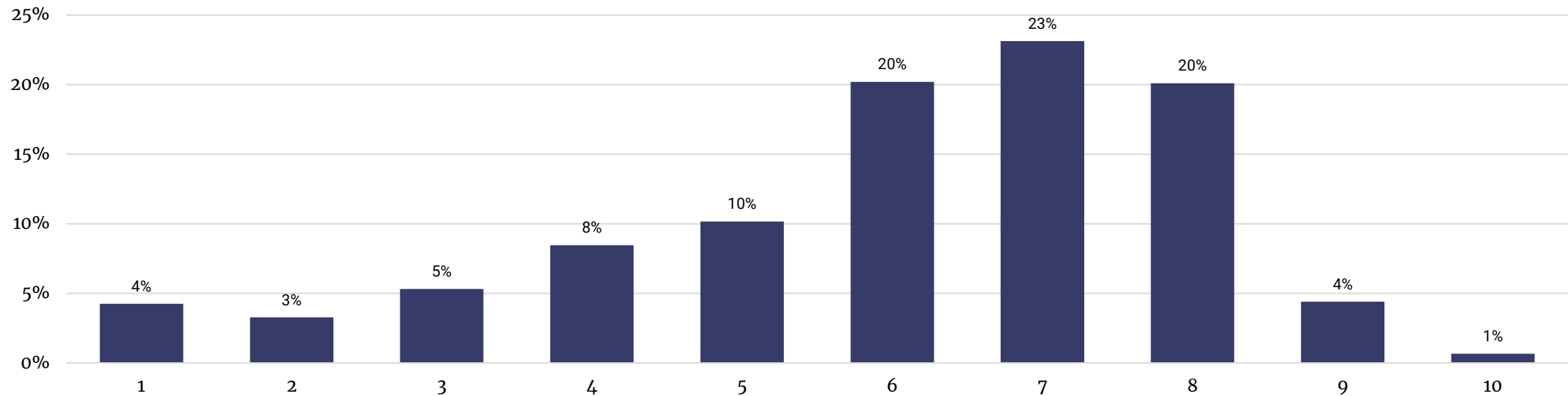
Hoeveel vertrouwen heeft u in de volgende instanties of personen? (N = 1.483)

Werking van de democratie scoort een 6

Gemiddeld geven ondernemers de werking van de democratie een 6,0. Een derde van de ondernemers (31%) geeft de werking van de democratie lager dan een zes. Ondernemers die vinden dat de economie er slecht voor staat, geven vaker een lage score aan de werking van de democratie. Ondernemers die vinden dat de economie er goed voor staat, geven vaker een hoge score aan de werking van de democratie.

Hoe tevreden bent u met de manier waarop de democratie werkt in Nederland? (N =1.483)

Hoofdstuk

5

Overheidsfinanciën

Bezuinigen of investeren?

[Terug naar inhoudsopgave](#)

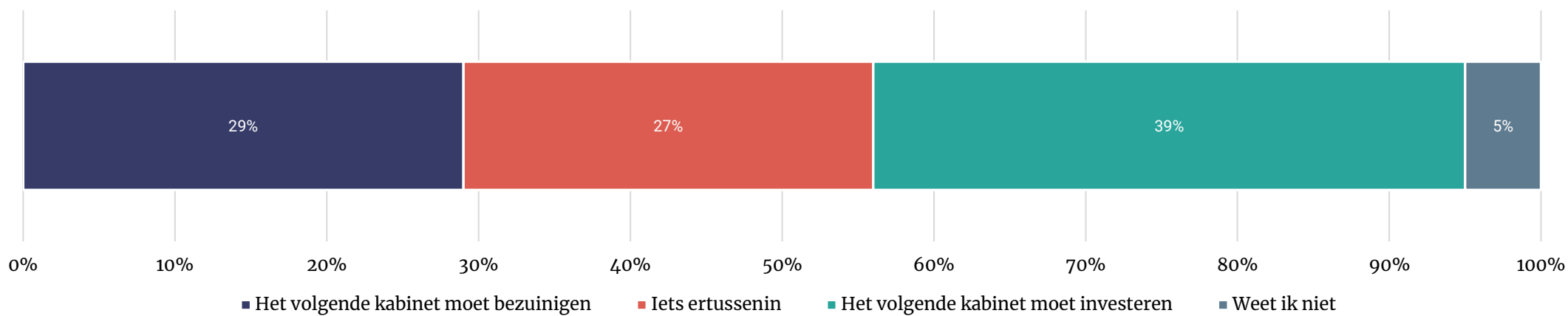
Vier op de tien vinden dat er geïnvesteerd moet worden

Vier op de tien ondernemers vinden dat het volgende kabinet moet investeren (39%). Daarvan vindt acht procent dat er een beetje geïnvesteerd moet worden en negen procent dat er flink geïnvesteerd moet worden.

Daartegenover vindt negentwintig procent dat het volgende kabinet moet bezuinigen. Vier procent van de ondernemers vindt dat er flink bezuinigd moet worden en tien procent vindt dat er een beetje bezuinigd moet worden. Ondernemers die vinden dat de Nederlandse economie er zeer slecht voor staat, zeggen vaker dat het volgende kabinet flink moet bezuinigen (15%) dan mensen die vinden dat de economie er goed voor staat.

Een kwart (27%) zegt dat het kabinet iets tussen bezuinigen en investeren in moet doen.

Vindt u dat het volgende kabinet (periode 2024 – 2028) moet bezuinigen of moet investeren? (n=1.483)

Klimaat en woningbouw belangrijkste zaken om in te investeren

Thema's waarvan ondernemers vinden dat er in geïnvesteerd moet worden zijn klimaat/duurzaamheid (34%), woningbouw (33%), gezondheidszorg (26%) en armoedebestrijding/sociale zekerheid (23%). Ondernemers die vinden dat het slecht gaat met de economie noemen vaker gezondheidszorg om in te investeren terwijl ondernemers die vinden dat het goed gaat met de economie vaker klimaat/duurzaamheid noemen.

Thema's die minder worden genoemd om in te investeren zijn wetenschappelijk onderzoek (4%), kunst en cultuur (3%), snelwegen (3%) en ontwikkelingssamenwerking/hulp aan hulpbehoevenden elders (2%).

Onderwerpen waarvan ondernemers vinden dat er in moet worden geïnvesteerd (n=1.483)

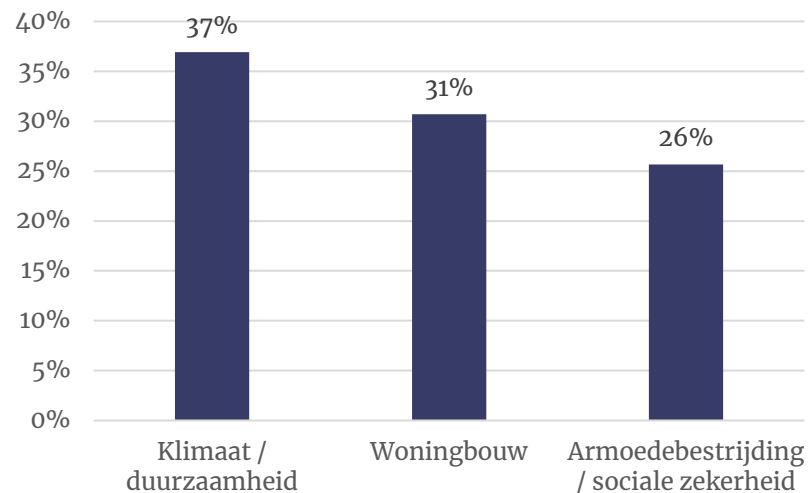
Waar moet volgens u in geïnvesteerd worden?	Genoemd door:
Klimaat / duurzaamheid	34%
Woningbouw	33%
Gezondheidszorg	26%
Armoedebestrijding / sociale zekerheid	23%
Veiligheid / politie	20%
Onderwijs	19%
Defensie	13%
Openbaar vervoer	8%
Wetenschappelijk onderzoek	4%
Kunst en cultuur	3%
Snelwegen	3%
Ontwikkelingssamenwerking / hulp aan hulpbehoevenden elders	2%

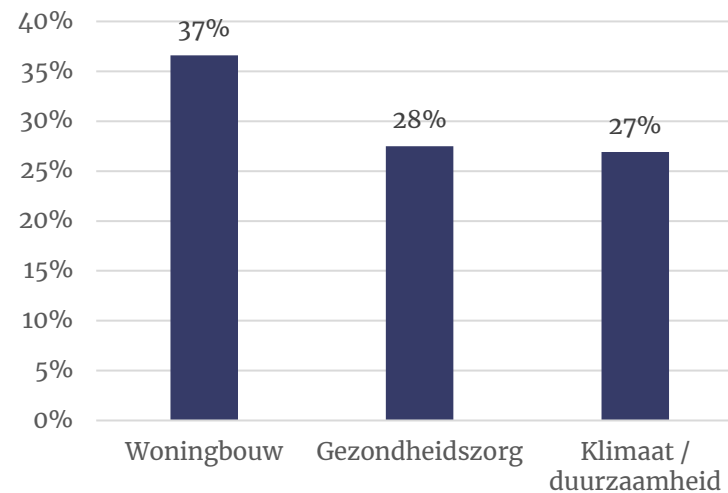
Verschillen tussen grotere en kleinere ondernemers in belangrijkste investeringen

De top drie van de thema's waarvan ondernemers vinden dat er in geïnvesteerd moet worden verschillen tussen grootteklassen. Ondernemers met één medewerker of minder vinden het belangrijk dat er in klimaat/duurzaamheid (37%) geïnvesteerd wordt. Ondernemers met twee t/m vier medewerkers en meer dan vijf medewerkers geven aan dat woningbouw (resp. 37% en 38%) het belangrijkste thema is om in te investeren. Daarnaast geven ondernemers met één medewerker of minder vaker aan dat ze armoedebestrijding/sociale zekerheid een belangrijk thema vinden om in te investeren dan ondernemers met twee of meer medewerkers en geven ondernemers met twee of meer medewerkers vaker aan dan ondernemers met één of minder medewerkers dat er geïnvesteerd moet worden in veiligheid/politie.

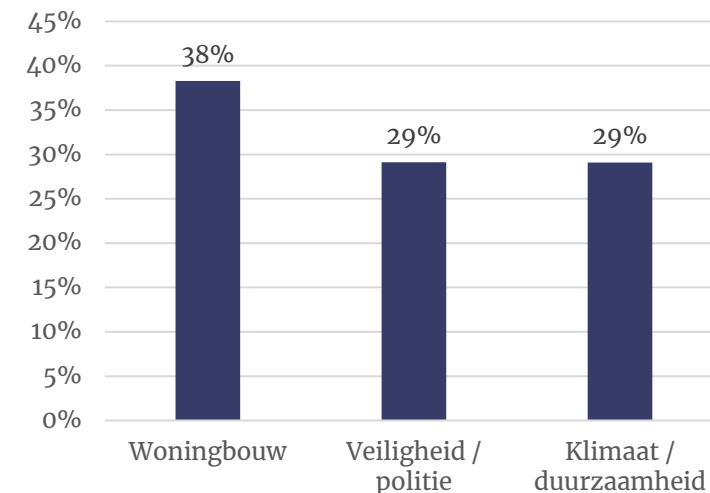
Top 3 om in te investeren onder ondernemers met 0 t/m 1 medewerker

Top 3 om in te investeren onder ondernemers met 2 t/m 4 medewerkers

Top 3 om in te investeren onder ondernemers met meer dan 5 medewerkers

Bezuinigen op ontwikkelingssamenwerking en snelwegen

Thema's waarvan ondernemers vinden dat er op bezuinigd moet worden zijn ontwikkelingssamenwerking/ hulp aan hulpbehoevenden elders (38%), snelwegen (32%), kunst en cultuur (28%) en klimaat/duurzaamheid (21%).

Thema's die minder worden genoemd om op te bezuinigen zijn openbaar vervoer (2% wil dat hierop wordt bezuinigd), veiligheid/politie (2%), onderwijs (1%) en woningbouw (1%).

Een deel van de ondernemers vindt dat er op geen van deze thema's bezuinigd mag worden (7%).

Er zijn niet veel verschillen tussen grootteklassen, behalve dat ondernemers met twee of meer medewerkers vaker aangeven dat er bezuinigd mag worden op kunst en cultuur dan ondernemers met één of minder medewerkers.

Onderwerpen waarvan ondernemers vinden dat er op bezuinigd moet worden (n=1.483)

Waar mag wat u betreft op bezuinigd worden?	Genoemd door:
Ontwikkelingssamenwerking / hulp aan hulpbehoevenden elders	38%
Snelwegen	32%
Kunst en cultuur	28%
Klimaat / duurzaamheid	21%
Defensie	12%
Geen van deze	7%
Wetenschappelijk onderzoek	6%
Armoedebestrijding / sociale zekerheid	5%
Gezondheidszorg	4%
Openbaar vervoer	2%
Veiligheid / politie	2%
Onderwijs	1%
Woningbouw	1%

I&O Research Enschede

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
T (053) 200 52 00
E info@ioresearch.nl
KvK-nummer 08198802

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
T (020) 308 48 00
E info@ioresearch.nl